

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ความเห็นแก่ตัว

ไม่มีเพศใดยิ่งไปกว่าเพศของนักบวชนี่ ในการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อหาทางออกจากทุกข์ เมื่อเพศนี้ไม่คิดเพศไหนจะคิด เพศนี้ไม่พิจารณาเพศไหนจะมีแก้ไขพิจารณา เพื่อปลดปล่อยทุกข์ออกจากตนโดยชอบธรรมเล่า นี้เคยคิดมาแล้ว ถ้าไม่คิดก็ไม่กล้านำสิ่งเหล่านี้ออกมาพูดต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น พระเณรและประชาชนผู้ใกล้ชิด เป็นต้น เราเคยคิดและแน่ใจว่าไม่ผิด เมื่อพิจารณาตามเหตุตามผลด้วยดีแล้ว ถ้าเป็นสิ่งที่ทำให้คนอื่นค้านได้ เราต้องค้านเราได้ เพราะไม่ได้พิจารณาเพื่อความเห็นแก่ตัว หรือเพื่อเข้าข้างตัว ความผิดถูกชั่วดีทั้งหลายจะนอกเหนือเหตุผลไปไหนได้ มันต้องเป็นไปตามเหตุผลนั้นแล ว่าถูกก็ต้องถูก ว่าผิดก็ต้องผิด เพราะเหตุผลเป็นเครื่องบังคับอยู่แล้ว

อันความเห็นแก่ตัวนั้นเป็นเรื่องของกิเลสพาให้ไปทั้งสิ้น อย่าคิดว่าเป็นของวิเศษมาจากโลกทิพย์ที่ไหนเลย ที่ส่วนมากทะนงตัวว่าเจ้าของถูกเจ้าของดี กิริยาอาการทุกอย่างทุกอย่างที่แสดงออก เจ้าของต้องคิดว่าถูกว่าดีทั้งสิ้น นั่นเป็นการทะนงเพราะอำนาจของกิเลสตัวสกปรกทั้งมวล หาคัดศีลศีลธรรมอะไรไม่ได้เลย นี่แลถ้าเป็นเรื่องของกิเลสพาเดิน เดินอย่างนี้ เพราะเคยเป็นมาอย่างนี้ตั้งแต่กับไหนก็ลืบทไปแล้ว ไม่มีอะไรมาคัดค้านมันได้เลย นอกจากธรรมอย่างเดียวที่เป็นข้าศึกกับมันถ้านำมาใช้ เพื่อปลี่ยนตนออกจากทุกข์ กิเลสจึงกลัวธรรมอย่างเดียว นอกนั้นมันไม่กลัวอะไรทั้งสิ้น

กิเลสตัวใดจะไม่เห็นแก่ตัวมีเหรอ ความเห็นแก่ตัวก็คือเรื่องของกิเลส คือตัวกิเลสที่พาให้ใจของสัตว์โลกสกปรกและทำสกปรกไม่หยุดหย่อนนั้นแล เมื่อมีอยู่ในจิตใจของสัตว์ของบุคคล ทำไมสัตว์บุคคลจะไม่เห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวทำไมจะไม่ปิดใจให้มีมิติ เพราะกิเลสมันปิดและพาแสดงออกเป็นความเห็นแก่ตัว มองเห็นแต่ผลประโยชน์ของตัวทั้งสิ้น เหมือนคนและสัตว์ในโลกนี้ไม่มีหัวใจ ไม่มีคุณค่าสาระใดๆ คนด้วยกันเห็นเขาเป็นเศษเดนมนุษย์ หรือเห็นเป็นคนประเภทหนึ่งจากเราไปได้ เห็นเราเป็นคนพิเศษไปทั้งที่จิตใจและการแสดงออกเลวกว่าสัตว์ ถ้าเป็นพระก็เป็นพระพิเศษไปกว่าพระของศาสนาองค์ผู้ประเสริฐ ขอบยกตนชมท่านเป็นสันดาน

งานของพระประเภทนี้คือการยกตนอวดตัวโดยวิธีปฏิบัติแบบแฝงๆ ซลับๆ เพราะกิเลสตัวร้ายเล่ห์ร้ายเหลี่ยมร้ายสันพันกลนี้เองถลึงใจให้เป็นความเห็นแก่ตัว คน

เห็นแก่ตัว พระเห็นแก่ตัว จนเข้ากับใครไม่ได้เป็นต้น การแสดงออกก็คือความเห็นแก่ตัวในที่ทุกสถานตลอดกาลทั่วไป จึงมองหาความผิดของเจ้าของไม่เจอ เพราะไม่มอง ถูกสิ่งนี้มันผลักดันออกไปให้มองแต่ข้างนอก ไม่ให้มองย้อนเข้ามาหาตัว แล้วจะให้รู้ผิด ถูกได้ยังไง ทั้งๆ ที่มีอยู่เต็มหัวใจก็ไม่รู้ เพราะไม่ดู ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้ว ต้องดู และพิจารณารอบไปหมด ไม่ได้ยกตนขึ้นว่าเป็นผู้พิเศษยิ่งกว่าผู้หนึ่งผู้ใดและสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต้องมองดูและพิจารณาตามทางเหตุผลล้วนๆ

เอ้า ฟาดลงไปซิ ให้ถึงขั้นจิตบริสุทธิ์ ถ้าจิตลงได้บริสุทธิ์แล้วจะมีอะไรแบบปาๆ เดือนๆ ดังกล่าวมาอยู่ที่นั่นไหม เฉพาะอย่างยิ่งจะมีความเห็นแก่ตัวอยู่ที่นั่นอีกไหม ยืนยันได้อย่างอาจหาญและพูดได้อย่างเต็มปากไม่กระดากอายเลยว่ามี นอกจากธรรมเสมอภาคล้วนๆ อันเป็นธรรมอัศจรรย์สว่างามครองใจดวงนั้นเท่านั้น จึงเห็นได้ชัดว่ากิเลสเท่านั้น ที่ส่อแสดงออกมาทุกอากัปกิริยาให้เป็นการกระทบกระเทือนทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้เกี่ยวข้องมากน้อย หน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องกว้างแคบกระเทือนไปหมด เพราะความเห็นแก่ตัว มันเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเรื่องกิเลสนะ จงพากันพิจารณาให้รู้เห็นแก่นักเบตากับชั้ว ระหว่างกิเลสกับธรรมว่าต่างกันอย่างไร ประจักษ์ใจหายสงสัย

ถ้าจิตยังไม่เหนือ สติปัญญายังไม่เหนือ ธรรมยังไม่เหนือมันก็ยังไม่รู้เห็นมัน ที่สลับซับซ้อนและละเอียดสุขุมมากยิ่งขึ้นกว่าสิ่งใดในโลกนี้ ก็คือกิเลสนี้เอง มันถึงได้ครองโลก ความรู้ความเห็นความคิดต่างๆ ที่กิเลสผลิตขึ้นมาถือว่าถูกหมดดีหมด ใครจะเป็นเทวดามาจากไหนก็ไม่ดี สู้เจ้าของไม่ได้ แม้แต่ครูบาอาจารย์ที่น่าเคารพนับถือและเชื่อฟัง กิเลสมันยังมีแรงต่อสู้ของมันอยู่อย่างลึกลับภายในใจ บางที่ยังกล้าหาญแสดงออกมาภายนอกได้ ดูซิ มันเคยลงกับธรรมเมื่อไร พระพุทธเจ้ามันยังคัดค้านด้านทานจะว่าไง กิเลสมันเป็นข้าศึกกับทุกสิ่งทุกอย่างไป ขึ้นชื่อว่าธรรมคือความถูกต้องดีงามแล้ว มันถือเป็นข้าศึกทั้งนั้น นี่ละจึงลำบากสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อสังหารทำลายมัน

ฉะนั้น จงยกศาสดาขึ้นมาเป็นหลักดำเนินทุกด้านอย่างฝังใจ พระองค์ทรงห้ามและทรงอนุญาตสิ่งใด มีเหตุผลพร้อมแล้ว ทรงบวกลบคุณหารโดยสมบูรณ์ด้วยพระปรีชาญาณแล้ว ส่วนได้มากได้น้อย เสียมากเสียน้อย ทรงเทียบเคียงทุกสัดทุกส่วนแล้ว ควรจะออกช่องไหนที่มีส่วนได้มากกว่ากัน ก็ทรงสอนให้ออกช่องนั้น สมมุติว่าหลักไม่ได้ ก็เลือกเอาที่มีผลได้มากกว่าแล้วดำเนินไปทางนั้น ให้ไปเฉพาะทางได้ แต่ทางเสียไม่ยอมให้ไป ไม่ทรงอนุญาตถ้าเป็นทางเสีย นี่ละศาสดาทรงดำเนินตามเหตุผลธรรมดาธรรมล้วนๆ มีเรามีเขาที่ไหนพอจะสอนให้คนเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้องของตัวเองและเหยียดคนอื่น เพราะมีแต่ธรรมล้วนๆ ในพระทัย

เราไม่เคยเห็น เราไม่เคยรู้จักประเภทนั้นเป็นยังไง เราเคยประสบเคยพบเคยเห็นเคยคลุกเคล้าแต่กับสิ่งสกปรกโสम्म อันเป็นมูตรเป็นคูดเต็มหัวใจเท่านั้น คำว่ามูตรคูดถ้าไม่ใช่กิเลสจะได้แก่อะไร แล้วเราจะไปเห็นอะไรที่แปลกประหลาดและอัศจรรย์ยิ่งกว่านี้ ก็เห็นแต่อันนี้ ไม่มีอะไรดีกว่านี้ จึงต้องคลุกเคล้ากับอันนี้เรื่อยมาไม่มีวันเบื่อหน่ายอึดพอบ้างเลยนั่นแล เพราะความพอกพองใจกับมันทุกท่า แสดงออกมาทำไหนพอใจทั้งนั้น เพราะการแสดงออกนั้นเป็นทางเดินของกิเลสอยู่แล้ว เราอยู่ได้ อำนาจของมันจะไม่พอใจมันยังงี้ได้ เพราะเราไม่ฉลาดเห็นอกิเลสนี้ ถ้ามีความฉลาดเห็นอกิเลสก็ทราบกันทันที ๆ

จึงได้กล่าวเสมอว่า จงทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ เพราะการปราบกิเลสซึ่งเป็นตัวร้ายเล่ห์ร้ายเหลี่ยมร้ายสันพันคมออกให้หมดจากจิตใจชี่ มันอยู่ในจิตใจของบุคคลแม้แต่อยู่กับสัตว์ก็รู้ ปิดไม่อยู่ ว่ากิริยาที่แสดงออกมานั้นคือกิเลสประเภทนั้น ๆ ซึ่งเคยครอบหัวใจเรา เหยียบย้ำหัวใจเรามาพอแล้ว แต่ถูกขับออกไปจนไม่มีอะไรเหลือ แล้วทำไมจะไม่รู้เมื่อมันยังอยู่กับหัวใจของใคร เพราะมันเหมือน ๆ กันนี้ การแสดงออกมาจะไม่รู้ได้ยังไง ต้องรู้ได้อย่างชัด ๆ ชี่เมื่อเหนื้อมันแล้วต้องรู้ ถ้าไม่เหนือก็ไม่รู้ จะอยู่ด้วยกันก็กั๊กก็กลบก็ไม่มีทางรู้ได้ ต้องถูกหลอกถูกต้มจากมันเรื่อยไปดังที่เป็นมานี้เอง

พระพุทธเจ้าทรงอนุโลมผ่อนผันสงเคราะห์โลกสงสารไปตามขั้นภูมิอุปนิสัย ก็เพราะทรงเห็นว่าโลกคือ คนมีหัวใจ สัตว์มีหัวใจ ที่จะทรงสงเคราะห์ได้ขนาดใดก็สงเคราะห์ไป เฉพาะอย่างยิ่งภิกษุบริษัทของพระองค์ จึงต้องทรงกลั่นกรองด้วยหลักธรรมหลักวินัยให้มีขอบมีเขตเป็นเครื่องปกครองบังคับบัญชา คำว่าบังคับบัญชาก็คือบังคับบัญชาความชั่วที่จะออกทางทวารช่องต่าง ๆ นั้นแหละ ที่กิเลสจะออกหากินหารายได้ของมันมาเก็บสะสมไว้ภายในใจ เมื่อกิเลสหารายได้เพิ่มเข้ามาแล้วก็มาเหยียบหัวใจเรานั้นแล เพราะฉะนั้น จึงต้องใช้หลักธรรมหลักวินัยอันเป็นเครื่องปราบปรามบังคับไว้เพื่อไม่ให้กิเลสประเภทต่าง ๆ ออกเที่ยวหากิน หรือออกกว้านยาพิษมาเผาใจเรา เมื่อสิ่งเหล่านี้อยู่กับเรานั้นต้องบังคับเรา ไม่บังคับเราจะบังคับอะไร มันต้องบังคับเราอยู่ตลอดเวลา นั่นแล ผู้จะฆ่ากิเลสจึงเป็นผู้หนักแน่นในธรรมในวินัย ที่ประทานให้โดยสมบูรณ์แล้ว จงฟังให้ถึงใจ ปฏิบัติให้ถึงกิเลส แล้วจะถึงธรรมไปเอง

ผู้ปฏิบัติจึงต้องใช้ความละเอียดลออให้มาก อย่าสักแต่ว่าอยู่ อยู่เฉย ๆ ไม่คิดไม่อ่าน นี่สอนหมู่เพื่อนมาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่ใช่มาสอนแบบปาว ๆ สอนไปแบบเฉย ๆ เมฆ ๆ รับหมู่เพื่อนไว้รายใดก็รับไว้เพื่ออบรมสั่งสอนจริง ๆ ด้วยความเห็นใจซึ่งกันและกัน ด้วยความเมตตาสงสาร ด้วยความเห็นใจทำนใจเรา เพราะเจตนาที่สะอาดแสวงหาครูหาอาจารย์ หาอรรดหารธรรมเป็นประเภท

เดียวกัน หรือเป็นชนิดเดียวกัน เป็นเจตนาอันเดียวกันกับเราที่เคยเป็นมาแล้ว คว้าวาเอาหัวใจเรานั้นแหละออกเทียบกับหัวใจหมู่เพื่อน จึงพยายามถูกลงไป หนักบ้างเบาบ้าง แยกหากันไปอย่างนั้นตามความจำเป็น

การสั่งสอนทุกแห่งทุกมุมจะดูต่ำกว่ากล่าวหนักเบาขนาดไหน ก็คือการตีการฆ่ากิเลสของพระทั้งนั้น ไม่ใช่ตีพระฆ่าพระนี่ ถ้ามาหาความดีงามมาหาธรรมอย่างใจจริงแล้ว ก็ทราบเองว่าครูอาจารย์ท่านดีท่านฆ่าอะไร ก็ตีกิเลส ฆ่ากิเลสที่มันทำลายพระนะชื่อบกพร่องตรงไหนกิเลสต่อเอาๆ ครูอาจารย์ท่านมองเห็นอยู่ได้ยืนอยู่ที่นี่ กิริยาที่แสดงออกทางหูทางตา คำพูดจา กิริยาอาการที่เคลื่อนไหวออกมา ออกมาจากอะไร ออกมาจากความผิด ความผิดนั้นมันคืออะไร มันดีละหรือ ถ้าไม่เป็นกิเลสมันจะเป็นอะไร เพราะมันฝังลึกภายในใจในกายจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมานานแล้ว มันจึงเป็นนิสัย สันดานและแสดงออกมาจากอันนั้น จึงตีเข้าไปตรงนั้นให้ถูกกิเลสตรงนั้น ผู้ตั้งใจหาอรรถาธรรมก็รู้ผิดถูกของตัวเอง และรู้ช่องทางที่จะแก้กันไปโดยลำดับนะซี

ใครมานิมนต์พระวัดนี้ไปไหน เราก็ได้พูดเหตุพูดผลให้เขาฟัง เพราะเรารักเราสงวนพระผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรม ซึ่งมาอาศัยและอยู่กับเราเพื่อการศึกษาอบรมความดีทั้งหลาย เราไม่ได้รักสงวนอะไรบรรดาวัตถุยิ่งกว่าพระในวัดเรา จดปัจจุบันจิตไทยทานเป็นเครื่องอาศัยเพียงเล็กน้อยไปวันหนึ่งคืนหนึ่ง พอยังชีวิตให้เป็นไปเพื่อการบำเพ็ญสมณธรรมด้วยความสะดวกเท่านั้น จึงว่าเครื่องอาศัยๆ นิสสัย ๔ ฟังซิ ท่านสอนไว้แล้วตั้งแต่วันบวช สิ่งอาศัยคือปัจจัยเครื่องอุดหนุนแก่การบำเพ็ญสมณธรรม ความสงบเย็นใจเครื่องอุดหนุนเครื่องสืบต่อกันไปแห่งชีวิตธาตุชั้นหนึ่งในวันหนึ่งๆ เท่านั้น

ธรรมเป็นเรื่องใหญ่เป็นหลักเป็นเกณฑ์ เป็นแก่นอันสำคัญที่เราต้องการ ส่วนปัจจัยสี่พอเป็นความสะดวกในการบำเพ็ญธรรมเท่านั้น ถ้าไม่ฉลาดสิ่งเหล่านั้นก็เหยียบย่ำทำลายได้ เพราะตัวเราที่พาให้ได้ให้เสีย พาให้เป็นไป พาให้ชวนชวย พาให้ยินดี พาให้ติดอันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล จึงต้องระวัง ไม่ใช่เรื่องของธรรม ถ้าธรรมแล้วไม่ติด ติดอะไรธรรม ท่านสอนให้แก้ให้ละให้ถอดให้ถอนทั้งนั้น ติดอะไร แต่กิเลสมันเป็นเรื่องให้ติดอยู่แล้วโดยปกติ อยู่โดยปกติมันก็ติด แสดงออกมันก็ติด กิริยาอาการทุกสิ่งทุกอย่างติดทั้งนั้นถ้าเป็นเรื่องของกิเลส จึงต้องใช้ความพินิจพิจารณาอยู่ทุกกระยะที่เคลื่อนไหวของใจ กาย วาจา เพื่อสลัดปัดทิ้งออกจากใจ ไหนจะสนใจเกี่ยวข้องกับพัวพันและเสาะแสวงจดุปัจจัยให้เพิ่มการทำลายตัวเข้าไปอีก นั้นไม่ใช่ทาง จึงไม่ควรสนใจไฝหา

ความตามสบายๆ อันใดก็ตามให้ฟังทราบว่า นี่แหละหลักใหญ่ของกิเลสที่ฝังจมอยู่ในนิสัยสันดานลึกมากทีเดียว อย่าเข้าใจว่าอยู่ตื้นๆ ผิดผิดดังที่คนประมาทคิดกัน

ฉะนั้นจึงต้องได้ฝัน ฝันทุกระยะ ผู้ปฏิบัติธรรมจะหาความอยู่สบายแบบโลกๆ ไม่ได้ เพราะต้องต่อสู้กับกิเลส ฝันกับกิเลสอยู่ตลอดเวลา กิเลสหยาบฝันกันอย่างหนัก ต่อสู้กันอย่างหนัก กิเลสละเอียดเข้าไปก็ต่อสู้กันไปโดยลำดับๆ ประมาทนอนใจไม่ได้ แล้วจะหาความสบายมาจากไหนเมื่อความจำเป็นบังคับอยู่เช่นนี้

นักมวยเมื่ออยู่บนเวทีจะหาความสบายมาจากไหน แม้แต่ขณะให้น้ำก็หาความสบายไม่ได้ นี่เราขึ้นเวทีแล้ว เป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติศีลธรรม การสละตนออกมาบวชในพุทธศาสนา ก็คือเทศน์กรบอย่างเต็มตัวเต็มใจทุกอาการนั้นแล ยังจะหาความสะดวกสบายไปตามกลมายาของกิเลส เราก็ไม่ต้องมาบวชกัน ไม่ต้องมาฝันกันละชิ ปล่อยให้กิเลสเหยียบย่ำถูไถไปมาจนถลอกปอกเปิก แขนขาขาดกระจุยกระจายไปเหลือเท่าไรค่อยเอา สุดท้ายก็ไม่มีอะไรเหลือ แหกไปหมดทั้งร่างจะว่าไง กิเลสมันเคยเห็นใจไว้หน้าเมตตาใครที่ไหน พอจะตายใจกับมันได้

การฝัน คือ การลดการลากตัวออกให้พ้นภัยจากกิเลสต่างหาก เพราะฉะนั้นจึงต้องฝันกัน การประกอบความเพียรต้องตั้งสติให้ดี พินิจพิจารณาทางด้านปัญญา เพื่อความเกรียงไกรรอบคอบ ทุกอาการมีแต่ทำต่อสู้ มีแต่ทำปลดเปลื้อง กิริยาอาการแห่งการปลดเปลื้อง กิริยาอาการแห่งการต่อสู้ทั้งปวง ก็ยอมรับกันว่าต้องทุกข์ แต่ผลที่ได้จากนี้ก็คือสันติธรรม อันจะพาให้จิตใจสงบสบายไปโดยลำดับ เพียงแต่ขั้นเริ่มการต่อสู้กับความฟุ้งซ่านรำคาญของจิต ที่เป็นมาจากกิเลสเป็นเจ้าเรือนและบงการ ก็ยังต้องลำบากตามลำดับของการต่อสู้ กว่าจะได้รับความสะดวกสบายใจแต่ละครั้งละคราวในขั้นเริ่มแรกของการฝึกจิตใจนั้น มันต้องลำบากไม่น้อย

เพราะกิเลสมันอยู่เป็นสุขไม่ได้ มันต้องดิ้นต้องติดของมัน และมันอยู่ในจิตจะไม่ให้จิตดิ้นไปด้วยยังงี้ จิตมีอะไรเกี่ยวข้องกันในตัวเราก็คือตา หู จมูก ลิ้น กาย นั่นแล เมื่อแสดงออกข้างนอกก็ไปสัมผัสสัมพันธ์กับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสและพัวพันกันไปเรื่อยๆ มันดิ้นมันติดมันติดมันพันกันอยู่อย่างนั้น แล้วผลที่ได้มีอะไร ก็มีแต่ความทุกข์ความร้อนภายในใจโดยถ่ายเดียว นอกนั้นยังระบดไปถึงกาย ให้ต้องรับเคราะห์กรรมจากจิตไปด้วย

การต่อสู้เพื่อให้ได้ชัยชนะมีความสงบเย็นไปโดยลำดับ ต้องเข้มข้นทางความเพียรโดยสม่ำเสมอไม่ลดละ ธรรมถ้าเข้าสู่ใจมากน้อย ย่อมแสดงผลคือความสงบเย็นให้เห็นประจักษ์ใจ ความสงบ ความเย็นใจ สบายใจ นี่คือธรรม การต่อสู้กับความฟุ้งซ่านวุ่นวายได้มากน้อย ผลก็แสดงความสงบเย็นซึ่งเป็นธรรมอันพึงหวังขึ้นมา ผลแห่งการต่อสู้เป็นอย่างนี้ จากนั้นก็ขยับและขยายงานออกไปด้วยปัญญาเป็นขั้นๆ ไล่ตีต้อนกิเลสให้เข้ามาสู่จุดรวม จิตสงบ กิเลสมันก็สงบตัว แต่ไม่ใช่กิเลสตายนะ มันเพียงกัมทัว

หมอบหลบหมัดคือสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเท่านั้น ที่กล่าวนี้เพียงขั้นสมาธิสงบตัวเข้ามา ก็เลสสงบเพราะถูกตีถูกต้อนเข้ามาด้วยการต่อสู้กัน จากนั้นก็คลี่คลายออกโดยทางปัญญา ก็เลสตัวไหนมันเก่งไปทางไหน ที่นี้ปัญญาตามคลี่คลายไล่ต้อนกันไป

เอ้า จิตมันติดอะไรที่เด่นที่สุดภายในจิตนี้ เช่น ราคะตัณหา เป็นต้น มันติดอะไร อันนั้นคืออะไร แยกแยะออกไป ดูที่มันติดเสียก่อน มันติดอะไร มันรักชอบอะไร สิ่งที่มันรักชอบนั้นคืออะไร คลี่คลายออกดูให้เห็นชัดเจนด้วยปัญญาเครื่องกลั่นกรองตัดสิ้นกัน และพิจารณาย้อนเข้ามาดูกายอันนั้น ดูรูปอันนั้น ดูรูปอันนี้โดยทางอสุภะหรือไตรลักษณ์ได้ทั้งสิ้น เพราะตามหลักความจริงมันเหมือนกัน เมื่อรู้ชัดด้วยปัญญาจิตก็ถอยตัวเข้ามา จนสติปัญญาพอตัวแล้วกับกิเลสประเภทนั้นๆ ก็สลัดกันได้โดยลำดับ อย่างนี้เป็นต้นที่เกี่ยวกับปัญญา

ราคะตัณหาส่วนหยาบนี้เกี่ยวกับเรื่องกาย กายนอกกายใน เมื่อพิจารณาแยกแยะให้เห็นความจริงของมัน ทั้งด้านนอกด้านในได้เท่าเทียมกันเสมอกันแล้ว มันจะยึดจะถือจะรักจะชอบข้ามเมฆข้ามหมอกไปไหน มันก็หายสงสัยไปเอง นี่แหละปัญญาพิจารณาไปตรงไหนกิเลสจึงขาดไปเรื่อยๆ ปัญญามีเต็มที ตัดฟันกันขาดสะบั้นลงไปไม่มีเหลือ และขาดไปเป็นขั้นๆ เป็นตอนๆ จนขาดไปโดยสิ้นเชิง ไม่นอกเหนือสติปัญญาไปได้ ฉะนั้นจงบำรุงสติปัญญาให้แก่กล้าสามารถไปโดยลำดับ อย่าท้อถอยปล่อยวาง

นี่ก็ไม่ได้ประชุมมานานเพราะสุขภาพไม่ค่อยดี เพียงจะรักษาเจ้าของอยู่โดยลำพังในวันหนึ่งๆ ก็ลำบาก บางวันอยู่เฉยๆ โรคหัวใจมันก็กำเริบ โดยเฉพาะอากาศร้อนๆ มักเป็นเสมอ ต้องได้ระมัดระวัง แต่ก่อนที่สุขภาพยังดีก็ประชุมอยู่เสมอๆ นี่แหละการเปลี่ยนแปลงของธาตุขันธ์ เครื่องใช้มันไม่แน่นอนเสมอไป เมื่อมันชำรุดทรุดโทรมก็ต้องได้อโนโลมไปตาม หมู่เพื่อนมาพึ่งพาอาศัยก็ทราบทำไมจะไม่ทราบ เพราะเคยอยู่กับหมู่กับเพื่อนมาเป็นเวลานานแล้วนี่ ที่ออกมาจากป่าจากเขามาสู่สังคมพระเถรและประชาชนก็เกือบ ๓๐ ปีแล้ว ทำไมจะไม่ทราบ เคยอบรมหมู่เพื่อนมามากเพียงไรก็รู้จักกันอยู่แล้ว แต่เวลาธาตุขันธ์ชำรุดทรุดโทรม ก็จำต้องพักผ่อนไปตามความจำเป็น ทั้งที่ห่วงใยหมู่เพื่อน แม้แต่งงานภายนอกถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ก็ไม่อาจรับได้ ทั้งที่เห็นใจผู้มาเกี่ยวข้องมากนัก

เพราะฉะนั้นหมู่เพื่อนที่มาอบรมศึกษาจงพากันตั้งใจด้วยดี ศึกษาอบรมอย่างจริงจัง อย่าพากันนอนใจ จะไร้คุณค่าที่น่าพึงใจทั้งปัจจุบันและอนาคต อยู่แบบหัดตัวเหมือนคนสิ้นท่ามันน่าทุเรศนะ ทั้งนี้เพราะกลมาษาของกิเลสทุกอาการแหลมคมมากดังที่กล่าวมานั้นแหละ คอยแต่จะถูกหลอกและลุ่มจมไปกับมันอยู่เรื่อยๆ โดยไม่รู้สึกรู้สึกระ ทำอะไรพอไม่สะดวกสบายบ้าง เช่น ประกอบความเพียรบังคับจิตใจ ฝืนกันบ้าง ก็

เห็นว่าเป็นทุกข์ไม่อยากฝัน สู้นอนจมอยู่กับกิเลสเป็นกับเป็นกลับไปดีกว่า แล้วแต่มัน จะเอาขึ้นเชียงไหน จะสับจะฟันลงไปก็ให้เป็นหน้าที่ของมัน นั้นเห็นว่าสบายดี

แต่นั้นมันเพลงกล่อมของกิเลสที่เคยฟังจมहुจุมจิตใจมานานแสนนานแล้ว ถ้า สบายจริงดังที่ถูกหลอก ใครๆ ก็ต้องการความสบายและก็เคยทำตามกิเลสมาแล้วด้วย กันทั้งนั้นโลกอันนี้ แต่ไม่เห็นได้รับความสบายตามใจที่นึกฝันกัน อยู่ที่ใดไปที่ใดเห็นแต่ คนและสัตว์ต้องโทษโดนทุกข์ทรมานเพราะกิเลสตัดสันดานทั่วหน้ากัน แต่ไม่รู้จักเข็ด หลาบและแสวงหาทางออกกันบ้าง

พระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวชก็เพื่อความสุขอันไพบูลย์ โดยทรงเห็นว่าสิ่ง เหล่านี้ให้ความสุขได้เพียงแค่นั้น มีความทุกข์มาก ให้ความสุขเพียงเล็กน้อยพอเป็น เครื่องหลอกผิวนิพพานเท่านั้น จึงต้องทรงเสาะแสวงหาสิ่งที่จริงจังไม่หลอกหลวง ไม่มีพิษภัย เคลือบแฝง สิ่งที่ทรงแสวงหาอย่างเต็มพระสติปัญญา ถึงกับเอาพระชีวาเข้าแลกนั้นคือ โมกขธรรม ได้แก่ธรรมแดนหลุดพ้น จนสมพระทัยหวังและนำธรรมนั้นมาสอนโลกที่ ชาวพุทธเราได้กราบไหว้บูชา และปฏิบัติตามอยู่นี้แล ทั้งนี้เพราะท่านยอมรับทุกข์โดย ชอบธรรมทางการบำเพ็ญ

ถ้าไม่ใช่สติปัญญาให้มากๆ จะไม่ทันกิเลสนะ แม้แต่เพียงให้จิตสงบก็สงบได้ ยากหรือสงบไม่ได้ ถ้าปราศจากความตั้งใจความจดจ่อด้วยสติแล้วต้องเหลวไหลไม่เป็น ทำ เพราะกิเลสมันไม่มีเวลาอ่อนข้อย่อหย่อน แข็งปิ้งอยู่อย่างนั้นตลอดเวลาในตัวเราจะ ว่าไง ยิ่งเราอ่อนเท่าไรมันยิ่งแข็ง ถ้าเราแข็งมันก็เริ่มอ่อนลง นี่แหละหลักใหญ่อันเป็น ความจริงอยู่ตรงนี้ จงพากันพิจารณาให้ดี

ขั้นเริ่มต้น ขั้นอุถ โส ล้มลุกคลุกคลานนี้แหละ ส่วนมากผู้ปฏิบัติมักไปไม่ค่อยรอด จอดอยู่กลางมหาสมุทรนิมิตหายไปเสีย โลกเขานิยามว่าอะไรดีก็ว่าดีไปตามเสีย ลืมตัว ไปเสีย แต่ธรรมที่ปราชญ์ท่านว่าดีไม่ยอมฟัง ความพ้นทุกข์นักปราชญ์ผู้บริสุทธิ์ท่านว่าดี ไม่ยอมฟัง ว่าเป็นสุขไม่ยอมฟังไม่ยอมเชื่อ มันหากเป็นอยู่ในหัวใจนั้นแหละ ไม่ใช่เรา ตั้งใจไม่เชื่อ ไม่ใช่เราตั้งใจคัดค้าน แต่มันมีธรรมชาติที่เป็นตัวข้าศึกต่อธรรมชนิดหนึ่ง ที่กล่อมหัวใจอยู่นั้นพาไม่ให้เชื่อ และให้ฝืนธรรม คัดค้านธรรม ต่อสู้ธรรม ด้วยวิธี ต่างๆ แล้วจะเจอความเกษมในธรรมที่ปราชญ์ท่านแสดงไว้ได้ยังไง เพราะท่านทำอย่าง นั้นท่านถึงได้รู้อย่างนั้น จึงได้พูดได้สอนอย่างนั้น ท่านไม่ได้ทำแบบเรา รู้แบบเรา ท่าน จึงไม่เป็นอย่างเรา

รู้แบบเราก็รู้แบบท่านมันผิดกัน สุขแบบเราก็กับสุขของท่านมันผิดกัน สุขแบบ เรามันอยู่ปลายเบ็ดนั้นนะ สุขของเราเป็นความสุขอยู่ปลายเบ็ดว่าไง ปลาตัวโง่พองับ เหยื่อที่ปลายเบ็ดเข้าไปก็ติดเบ็ดพร้อมกันเลย จับไปตรึงไหนก็ติดเบ็ดตรงนั้น ขึ้นชื่อว่า

โลกามิสที่เป็นสิ่งเคลือบแฝงของกิเลสแล้ว มันก็เป็นอย่างเบ็ดที่ติดเหยื่อล่อปลานั้นแล
เหยื่อนี้ไม่ใช่อาหารอันแท้จริง แต่เหยื่อนี้เป็นเหยื่อล่อสำหรับหลอกคนโง่โลเลใน
โลกามิส ผู้ปฏิบัติเพื่อความฉลาดและหลุดพ้นจึงต้องระวังกัน ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริงใน
ธรรมทั้งหลายเท่านั้นจึงจะระวังได้ และละได้ไม่ติดเบ็ดคือโลกามิสซึ่งเปรียบเหมือน
เหยื่อล่อปลา ที่พออาศัยไปในวันหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่ถือเป็นจริงเป็นจังเหมือนธรรมที่
กำลังบำเพ็ญ

กำลังวังชาของเราเคยท่วมเทในงานอื่นๆ เราท่วมมามากพอแล้ว ความคิดความ
ปรุอะไรก็เคยคิดเคยปรุมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ ก็น่าจะเบื่อหน่ายและนำมา
พิจารณาพิจารณาทบทวนแยกแยะเทียบเคียงกัน ในแง่หนักเบา ดีชั่ว ได้เสีย ซึ่งพอจะหา
ช่องทางออกในแง่ใดได้บ้างแล้วในการปฏิบัติธรรมเพื่อตัวเอง จะมัวเสียดายอะไรกันอยู่
อีกนักหนา เรื่องความเกิดตายนี้มันอยู่บนเชิงของกิเลสมาเป็นประจำซึ่งควรเข็ดหลาบ
ได้แล้ว เพราะเคยโดนกันมาแบบนี้ทุกรายไม่น่าสงสัย แต่ใจเราจะให้หนีออกจากเชิงนี้มัน
ไม่ยอมไป จึงถูกกล่อมอยู่นั้นแล เพราะเพลงลูกทุ่งลูกกรุงมันเพราะพริ้ง เกินกว่าสติ
ธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรมเป็นต้น จะเข้าไปสอดแทรกได้

เจ้าของนั้นแหละเป็นผู้จะจุดลากเจ้าของ ครูบาอาจารย์เป็นแต่ผู้ให้อุบายแนะนำ
สั่งสอนเท่านั้น ต้องหาอุบายพลิกแพลงในแง่ต่างๆ เอาเอง ถ้าจิตอ่อนแอต้องพลิกหา
อุบายใหม่ๆ มาใช้ให้ทันกับกลมายาของกิเลสตัวปลิ้นปล้อนหลอกหลวงเก่งๆ การปฏิบัติ
ตัวเองจะคิดว่าวันนี้ได้ผลอย่างนี้ วันวานได้ผลอย่างนั้น แล้วจะเอาอุบายเก่าๆ มาใช้
ทั้งๆ ที่มันจืดชืดไปแล้วนั้นไม่ได้ผลนะ จงพลิกหาอุบายใหม่มาใช้ นั้นมันเป็นอดีตไป
แล้วจะไม่ทันกับกลหลวงของกิเลสตัวปัจจุบัน อุบายใดที่จะพิชิตตัวเองให้ซึ่งขังตั้งตั้งขึ้นมา
ควรแก่การฆ่ากิเลสชนิดนั้นๆ ต้องพลิกหาอุบายนั้นมาใช้ละ ไม่งั้นไม่ทันกลมายาของ
กิเลส ใจก็ไม่สงบ อุบายปัญญาแหละสำคัญ นี่เคยทำมาอย่างนั้น

อย่างน้อยต้องให้มีความสงบถึงจะมีโลกอยู่พุดง่าย ๆ ถ้าใจสงบเย็นพออยู่ได้
มนุษย์เราพระเรา ถ้าใจไม่สงบเลยนี่ร้อนเป็นไฟเป็นไฟ รวกับจะหาโลกอยู่ไม่ได้มันแล
เห็นอะไรก็เป็นไฟไปด้วยเพราะกิเลสพาเป็นไฟ ใจจึงเป็นไฟ หาที่ปลงจิตปลงใจไม่ได้
เลยขณะนั้น แม้ที่สุดครูบาอาจารย์ที่เคารพเลื่อมใสก็หมดความเคารพเลื่อมใส ใจเฉื่อย
ชาไปหมด นั้นเห็นไหมละ เวลากิเลสมันทรยศนะใจมันรู้จักเจ้าของเมื่อไร พอมีความ
สงบขึ้นภายในจิตซึ่งมีคุณค่ามากน้อยตามขั้นของธรรม ที่นี้พอเป็นที่ยับยั้งตั้งตัวได้ พอ
เป็นที่อาศัยหายใจเต็มปอดได้บ้างละที่นี้ มองดูข้างนอกก็เป็นลักษณะเย็นตา เย็นใจเช่น
เดียวกัน เห็นหมู่เพื่อนเป็นหมู่เพื่อน เห็นครูเห็นอาจารย์ก็เป็นที่เคารพเลื่อมใสขึ้นไป
โดยลำดับๆ

จิตละเอียดเข้าเท่าไร ความเคารพเชื่อถือครูบาอาจารย์ยิ่งหนักขึ้น ๆ ความหวังพึ่งพิงท่านยังมีกำลังมากขึ้นทุกที หายใจเข้าหายใจออกเป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นอรอด เป็นธรรมไปตลอดกาลสถานที่ ไม่จิตจางเหมือนแต่ก่อนที่โรคบ้ากิเลสกำเริบรังควาน แม้ที่สุดพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปที่พระองค์และนานเท่าไร จิตสามารถประมวลเข้ามาสู่จุดเดียวคือใจของตนได้หมด ใจยอมรับความจริงอย่างหมอบราบเลย นั่น ใจถ้าไม่มีอะไรมาฝืนมาถั่นไว้ก็ลงสู่ความจริงได้อย่างราบคาบ จึงทราบได้ว่าที่เป็นทั้งนี้มีแต่กิเลสทั้งนั้นฝืนธรรม กัดกันธรรม ไม่มีอะไรมาฝืน

ฉะนั้นจงพยายามทำให้สงบให้ได้ ต้องบังคับชิต้าอยากเป็นคนดีใจวิเศษนะ เมื่อมีความสงบได้แล้วก็จะพิจารณาทางด้านปัญญา สงบแค่นี้ก็เป็นบาทเป็นฐานของปัญญาขั้นนั้น ๆ ได้ พอได้ต้นทุนคือสมาธิแล้วก็เริ่มปัญญา ให้เป็นต้นทุนทางด้านปัญญาต่อไปอีก ที่นี้ผลของจิตจะผัดกันไปโดยลำดับ ความดูดีทางสมาธิเป็นอย่างนี้ ความดูดีทางด้านปัญญาเป็นอย่างนั้น ผิดแปลกกันไปเรื่อย ๆ เพราะปัญญานี้ก้าวออกไปเรื่อย กว้างขวางออกไปเรื่อย ชานิชานาญไปเรื่อย ๆ คล่องตัวไปเรื่อย ๆ จิตใจก็ดีขึ้น ๆ รู้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากิเลสตัวใดได้ขาดไปด้วยปัญญาประเภทใด เป็นวรรคเป็นตอน กิเลสขาดไปเป็นลำดับ ๆ รู้

ที่นี้พอจิตปรากฏได้ผลขึ้นมาว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าโดยลำดับแล้ว ทำไมจะไม่ขยับขยับ ทำไมจะไม่มีแก่ใจคนเรา ต้องมีแก่ใจโดยไม่ต้องสงสัยเลย ความขยันหมั่นเพียรเป็นมาเอง ความคิดว่าลำบากลำบากแต่ก่อนไม่มีละที่นี้ มีแต่ความหมუნตัวตัว ๆ เรื่อยไป พินิจพิจารณาเพื่อแก้เพื่อถอดถอนกิเลสเรื่อยไป ไม่มีคำว่าท้อถอยอ่อนแอ สิ่งที่ได้แล้วมากน้อยเพียงไรนั้นเป็นเครื่องดูดี เป็นที่ไว้ใจ เป็นที่อบอุ่นใจ ไม่เหมือนสิ่งที่อยู่ด้วยกันแต่ก่อน ซึ่งเป็นพิษเป็นภัยมากน้อยตามความมีอยู่ของมัน จากนั้นสติปัญญาก็หมუნไปเลย เอาจนกระทั่งได้รู้เอาไว้

นั่นแหละถึงขั้นธรรมมีอำนาจมากกว่ากิเลสต้องได้รู้เอาไว้ ไม่งั้นสติปัญญาจะทำงานเลยเถิด เพราะความเพลิดเพลิดในความเพียรเกินไป ซึ่งไม่ใช่มีสมาธิมาความพอดีเหมาะสม กิเลสที่เคยพ่นพ่นต้องหมอบเหมือนกับหายหน้าไปหมด ความจริงไม่หมด ใครจะฉลาดยิ่งกว่ากิเลสเล่า มันต้องหมอบหลบฉากละซิ เพราะถูกสติธรรม ปัญญาธรรมฟาดกันลงไปไม่ยับยั้งนี้ นี่เป็นธรรมฝ่ายเหตุ สติปัญญาแก้กันลงไป ๆ ค่อยเชี่ยชุด คั้นกิเลสขึ้นมาอยู่ที่ไหน สติปัญญาก็เป็นอัตโนมัติ ความเพียรเป็นอัตโนมัติ ความอุทิศส่ำห้ำพยายามทุกด้านกลายเป็นอัตโนมัติไปตามกันหมด เหมือนกับเราไม่มีเจตนาเข้ามาใช้นะคำว่าอุทิศส่ำห้ำพยายาม เพราะเป็นไปเองเมื่อถึงขั้นเป็นเองแล้ว

คำว่าอุตสาหกรรมต่างๆ ไปนี้ได้แก่การฝัน เช่น อุตสาหกรรมทำไปเถอะ อุตสาหกรรมไปเถอะ แล้วจะเห็นผล ดังนี้ มีแต่ จันทะ วิริยะนี้วิ่งตามกัน ความพอใจในความเพียรนี้ก็จะเลียดเข้าไป มีกำลังมากเข้าไปโดยลำดับ แล้วจะนอนใจอยู่ได้อย่างไรเมื่อเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่พุ่งให้ทะลุเสียอย่างเดียวแล้วไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่ปลงใจ ถอยไม่ได้ ก็ฟันไฟอันเป็นผลของกิเลสชนิดต่างๆ ได้เคยเผาเรามาแล้วตั้งแต่กับไหนก็ลืไปดี สุขอยู่ที่หัวใจนี้ ทำไมจะไม่เห็นโทษของมันอย่างถึงใจเล่า เวลานี้เราจะออกจากฝันจากไฟ ดับฝันดับไฟ กิเลสเป็นตัวไฟ ราคาคฤณา โทศคฤณา โมหคฤณา เป็นไฟทั้งนั้น น้ำดับไฟได้แก้สติปัญญา ศรัทธา ความเพียร นี่เป็นน้ำดับไฟ ดับลงไปๆ ใครจะโดดเข้าไปกองไฟอีก นอกจากดับลงให้มันมอดไม่มีเหลือ โลงไปหมดเท่านั้น แล้วอะไรละที่นี้จะมาผูกมัดก่อกวนยับๆ แหย็บๆ เหมือนแต่ก่อน ไม่มี เพราะไฟหมดหรือดับโดยสิ้นเชิงแล้ว

ที่นี้ก็เห็นได้ชัดว่า มีกิเลสที่เท่านั้นก่อกวนภายในจิตใจ บีบคั้นจิตใจ พออันนี้หมดไปแล้ว ไม่เห็นมีอะไร วัตถุสิ่งของทั่วโลกธาตุก็ไม่เห็นว่ามาเป็นภัยอะไรกับเรา มีแต่กิเลสที่ทำให้คิดให้ปรุงให้ยึดให้ถือและผูกมัดอยู่ภายในใจ บีบคั้นอยู่ภายในใจนี้เท่านั้นเป็นตัวพิษเป็นตัวภัย พออันนี้หมดไปแล้ว ไม่มีอะไรเป็นตัวพิษ ภัยไม่มี หมด นี้การประกอบความเพียร ต้องทำให้ได้ผลพึงใจดังนี้ชินักปฏิบัติเรานะ ทำเหยาๆ แหยะๆ พอให้กิเลสราคาถูกลงหมอมกระเทียมอยู่ทำไม พาดลงไปจนกิเลสแตกวงกินเลี้ยงกิน โน่นซิ จะสมใจ สะใจที่เคยผูกมัดดัดสันดานมานาน

ธรรมนี้จะเด่นอยู่ที่ใจนะ ไม่เด่นอยู่ที่อื่น กิเลสอยู่ตรงไหนธรรมนี้เหมือนกับจมนมิต แต่อยู่ที่ใดกิเลส นั้นแหละกิเลสครอบอยู่นั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องเปิดออก เปิดออกด้วยความเพียร เปิดออกด้วยอุบายวิธีของตน ใจที่เคยเป็นฟุตบอลให้กิเลสมันเตะไป โน่นไปนี่ก็สงบตัวเข้ามาได้ พอสงบได้ก็เย็น พอเย็นแล้ว เอ้า ปัญญาพิจารณาลงไป ช่างนอกก็ตาม ช่างในก็ตาม ติดตรงไหน สัมผัสสัมพันธ์กับอะไร พอใจกับสิ่งใด เอานั่นมาพิจารณาให้เป็นที่แน่ใจ แน่ใจแล้วปล่อยเอง ลงปัญญาได้เข้าถึงแล้วไม่มีอะไรจะทนอยู่ได้ ปล่อยทั้งนั้น ไม่ยึด

คิดดูตั้งแต่ธรรมยังไม่เกิด ใจยึดแน่นเกาะไม่ออก พอธรรมเกิดเต็มที่แล้วปล่อยเอง ไม่ยึดอะไรทั้งสิ้น เช่นผู้ทำนบวิสุทธิแล้วท่านเอาอะไรไปยึด ท่านไม่ยึดอะไรนี้ แม้ความบริสุทธิ์ก็เป็นความบริสุทธิ์ล้วนๆ จริงล้วนๆ ท่านไม่ยึด เรื่องยึดเป็นเรื่องของกิเลสต่างหาก ธรรมไม่ยึด รู้ตามเป็นจริงแล้วต่างอันต่างจริงเท่านั้น จะยกขึ้นว่าเราวิเศษ วิโสก็ว่ากันไปอย่างนั้นแหละ โลกมีสมมุติก็ว่ากันไป ว่าไปท่านก็ไม่ติด ไม่ติดคำว่าวิเศษ วิโส ไม่ติดคำว่าบริสุทธิ์ ไม่ติดคำว่าพันทุกข์ ท่านไม่ติดทั้งนั้น ถ้าจะให้ชื่อว่าพอก็พอก อิมตัวแล้วที่นี้

จิตอึดเต็มที่แล้ว ดีกับชั่วเข้ามาสัมผัสก็มีน้ำหนักเท่ากัน เพราะนี่เป็นสมมุติดีชั่ว ปุณฺณูปาป ปหฺนินฺนุญฺจาป ดีชั่ว สุขทุกข์ ละครหมดแล้วไม่มีเหลือ บรรดาสมมุติจะละเอียดแค่ไหนก็ละครหมด สบายเต็มอัตราแห่งใจที่บริสุทธิ์และเป็นอิสระละที่นี้ ความเพียรที่เคยตะเกียกตะกายมาแทบล้มแทบตาย แบบสลบไสลเสือกกลาน มาแสดงคุณค่าให้เห็นอย่างชัดเจนอยู่กับผลแห่งธรรมที่ปรากฏกับใจนั้นแล คຸ້ມคຸ້ມ ลຸ້ນคຸ້ນคຸ້ນ ถ้าไม่ทำอย่างนั้น ไม่ตะเกียกตะกายอย่างนั้น ไม่ยอมเสียสละชีวิตจิตใจเพื่อธรรมจริงๆ ก็ไม่ปรากฏธรรมอย่างนี้ เวลาพิจารณาย้อนหลังก็ภูมิใจ

แต่ที่พิจารณาย้อนหน้าย้อนหลังไปไหนใกล้หรือไกลในหรือนอก ก็เห็นแต่กิเลส มัดคอพระนะชิ มัณนำโมโห นังอยู่มันก็มีมัด นอนอยู่มันก็มีมัด ขบฉันอยู่มันก็มีมัด กิริยาทำทางไหนเห็นแต่กิเลสมัด กิเลสต่อพระธุดงค์กรรมฐานลุ่มลุกคลุกคลาน นี่ชิมันทุเรศนะ ยิ่งผู้เป็นหัวหน้าพาปราบกิเลสด้วยแล้วบางที่ทำให้หนักใจนะ ทำให้เกิดความระอากใจเหมือนกัน เอ๊ะ นี่มันยังงัยกัน คือเวลาสอน สอนจริงๆ กิเลสอยู่จุดไหนสอนเข้าไปตรงนั้น ดีช่วยเข้าไปตรงนั้น ผู้ฟังยังไม่รู้ เอ้า ต่ออย่างนั้นชิ ยังไม่ยอมต่อเลย ให้กิเลสต่อเอาๆ นั่นชิ มัณนำโมโห

มองที่ไหน ไม่ว่าทางหู ทางตา เห็นแต่เรื่องของกิเลสมันเอาจริงเอาจังเปรียบหัวใจ พระอยู่ตลอด กิริยาอาการที่แสดงออกมานั้นเป็นกิริยาอาการของกิเลสได้เปรียบเราอยู่เสมอ เราไม่รู้รอบมัน มีแต่มันมัดเราอยู่เท่าเดียว อันนี้ชิทำให้เกิดความท้อใจในบางครั้ง เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนนะ เพราะเอาสมมุติมารับสมมุตินี้จะทำยังไง เพียงเท่านี้ก็ไม่ได้ความ เท่านี้ก็ไม่เข้าใจ สิ่งละเอียดยิ่งไปกว่านี้มีอยู่มากมายจะเข้าใจได้ยังไง เรื่องความละเอียดของกิเลสแล้วจะเอาอะไรไปรู้มันได้ เพียงหยาบๆ นี่ยังไม่รู้ทันมันอยู่แล้ว

จงพากันตั้งใจเอาจริงเอาจัง อย่าหวังอะไรในโลกนี้ จงหวังธรรมเป็นหลักยึดของใจ ผู้ใดเป็นผู้ครองธรรมอันเลิศเล่า พระพุทธเจ้า พระสาวกอรหันต์ท่านทุกๆ พระองค์เป็นผู้ครองธรรมนี้โดยสมบูรณ์ด้วยการปฏิบัติมาอย่างนั้นๆ เราจงยึดท่านเป็นหลักใจให้เหนียวแน่นมั่นคง ทั้งวิธีการปฏิบัติของท่านเป็นมาอย่างนั้นๆ ยึดทั้งผลที่ท่านได้รับเพื่อเป็นความภาคภูมิใจเรา และเป็นกำลังใจ เพิ่มกำลังใจเราในการบำเพ็ญเพียรอย่างเข้มแข็งแห่งทะลุต่อไป

อย่ายึดอะไรมาเป็นแบบเป็นฉบับ คนที่มีกิเลสเต็มหัวใจเหมือนน้ำท่วมปอด จะยึดมาเป็นแบบฉบับได้ยังไง เขาก็จะเอากิเลสมาโปะเอาจนมองไม่เห็นตัวนะชิ เมื่อไปยึดก็เท่ากับเอากิเลสมาโปะเอาๆ และจมดิ่งไปเลยนั่นแล ถ้าเอาท่านผู้บริสุทธิ์มาเป็นคติตัวอย่าง มายึดมาฝากเป็นฝากตาย ความยึดความพึ่งพิงทุกสิ่งทุกอย่างกับท่านซึ่งเป็น

ธรรมอยู่แล้ว ย่อมเป็นธรรมตามท่านไปในตัว จนกลายเป็นธรรมทั้งดวงชั้นที่ใจเราโดยสมบูรณ์ไม่สงสัย

ถ้าพูดตามความคาดหมายของสมมุติที่ธรรมไม่เคยสัมผัสใจ แม้แต่ความสนใจในธรรมก็ไม่กระตือรือร้น เหมือนอยู่ไกลแสนไกลนะมรรคผลนิพพาน เหมือนสุดเอื้อมหมดหวัง รวากับอ่านแต่ชื่อของมรรคผลนิพพาน ตัวจริงไม่มี หากคิดว่ามีก็อยู่คนละโลกคนละทวีป ไม่คิดว่าจะมีอยู่กับตัวกับใจของผู้อ่านผู้นับถือศาสนานั้นเลย จิตคาดไปเหมือนสุดเอื้อมจริงๆ เหมือนหมดวาสนาบาร์มีอะไรทำนองนั้น หมดความสามารถที่จะเอื้อมถึง ทั้งที่มรรคผลนิพพานมีอยู่ที่หัวใจเรานี่แท้ๆ อุบายวิธีก็อยู่กับเรามาก ตามความจริงของหลักธรรมแล้วไกลที่ไหน ก็กิเลสเอาเราเป็นทาสเป็นบอญ์ใช้อยู่ตลอดเวลา กตขีเราอยู่ทุกอิริยาบถ เราไม่เห็นคิดกันบ้างว่ามันไกลมันใกล้ที่ไหนบ้าง ส่วนกิเลสตัวเอาเราเอาเปรียบเราอยู่ตลอดเวลากาลิโกนั้น ไม่เห็นคิดคำนึงถึงมันบ้าง ลองเอามาเปรียบเทียบกันบ้างเพื่อหาทางออก จะไม่พอมือช่องทางคิดกันได้บ้างหรือ

เวลานี้กิเลสมันอยู่ที่ไหนถึงแบกเอาจนหลังหักหลังโค้งจนเงยหัวไม่ขึ้น ไม่มีเวลาปลงวางลงบ้าง มันอยู่ที่ไหน มันอยู่ที่หัวใจนี้ จงสลัดมันนี้ออกด้วยการปฏิบัติ มันอยู่กับตัวแท้ๆ สลัดออกไม่ได้หรือด้วยข้อปฏิบัติของเราละ พระนิพพานจะสุดเอื้อมไปไหน พระนิพพานอยู่ที่ไหน เปิดกิเลสตัวมืดตื้อทั้งกลางวันกลางคืนออกจากใจให้หมดดูซิ จะรู้เองเห็นเองพระนิพพานนะ จะไม่ต้องถามใครละ เหมือนสถานที่รกรุงรังอยู่ตรงไหน ถากถางมันออก อะไรปกคลุมอยู่มันจึงรกรุงรัง ถากถางสิ่งที่ปกคลุมนั้นออก ถ้าเป็นต้นไม้ใบหญ้าก็ถากถางออก เอาไฟเผาเข้าไป ความเตียนโล่งจะไปหาที่ไหน มันสุดเอื้อมหรือความเตียนโล่งนะ มันก็อยู่ใต้ความรกรุงรังนั่นเอง พอเปิดสิ่งปกปิดออกหมดแล้วความเตียนโล่งก็อยู่ที่นั่นเองโดยไม่ทราบว่ามีอยู่ตั้งแต่เมื่อไร

จิตที่เตียนโล่งก็เหมือนกัน เวลานี้ถูกปกคลุมหุ้มห่อด้วยความรกรุงรังของกิเลสทั้งหลายประเภทต่างๆ ต้องใช้ความพยายาม เหมือนกับการถากถางสิ่งที่รกรุงรังออกจากที่รกรุงรังนั้นแล อุบายวิธีการแห่งความเพียรทุกประเภท เป็นอุบายถากถาง เพื่อจิตจะได้เตียนโล่งขึ้นมา จนกระทั่งจิตเตียนเต็มที่แล้วมันจะสุดเอื้อมที่ไหน มันก็อยู่ที่ตรงนั่นเอง จะมีอยู่ที่ไหนกันอีก

อย่าไปคิดเรื่องกาลโน้นสถานที่นั้นให้เสียเวล่ำเวลาและเหนื่อยใจเปล่าๆ นั่นคือการถูกหลอกถูกต้มจากกิเลสให้มันลากออกจากความจริง ของจริง ของประเสริฐที่มีอยู่ภายในใจของเราต่างหาก ว่ามรรคผลนิพพานมีอยู่ที่โน้นบ้าง มีอยู่ที่นี้บ้าง มรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยบ้าง มันหลอกไป มรรคผลนิพพานหมดสำหรับโมฆบุรุษที่ไม่มีความสนใจ ไม่มีความสามารถ มันหมดอยู่ทุกสมัยนั้นแหละ อย่าว่าสมัยโน้นสมัยนี้

เลย ปัจจุบันมันก็หมดถ้าเจ้าของไม่สนใจปฏิบัติเพื่อรื้อฟื้นเจ้าของ ใครจะมารื้อฟื้นให้มันทันสมัยได้ ก็เลสมันทันสมัยอยู่ตลอดเวลาไม่เห็นมันล้าสมัย ไม่เห็นใครคิดทำลาย ก็เลยให้มันหมดสมัยเสียบ้าง ใจจะได้หมดข้าศึก มีแต่ให้กิเลสหลอกเพื่อทำลายธรรมที่มีอยู่กับตนตลอดกาล นี่จะว่าเราโง่หรือฉลาดรีบพากันคิดเสียบัดนี้ ธรรมเครื่องสังหารกิเลสให้มันล้าสมัยเสียบ้าง ทำไมจะล้าสมัยไป ถ้าเราไม่เป็นคนล้าสมัยเสียเอง เอาลงตรงนี้ซิ

อุบายวิธีที่จะแก้กิเลส การพลิกแพลงสติปัญญาเพื่อต่อสู้กิเลส นั้นต้องใช้ร้อยสัณห์พันคมเหมือนกันนะ ไม่งั้นไม่ทันกัน นี่เคยเป็นมาแล้ว ความเชื่อความเลื่อมใส ศาสนา พอได้อ่านอรรถธรรมตามตำรา ก็เชื่อลงเป็นลำดับๆ สุดท้ายเวลาจะปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังมันยังต้องสงสัยจนได้ ต้องได้คิดถึงครูถึงอาจารย์องค์ที่ท่านมีความรู้ความสามารถทางด้านปฏิบัติแนะนำ หรือบอกความจริงให้อย่างถึงใจ จะกราบไหว้ ยอมตัวถวายตนเป็นลูกศิษย์ของท่านตลอดวันตายเลย และจะเอาให้เต็มที่

พอไปฟังท่านอาจารย์มั่นอธิบายแล้ว แหม มันถึงใจ จุใจที่เราคิดไว้ทั้งหมด จิตของท่านเป็นเหมือนเรดาร์นี่ จับเอาเรื่องความคิดต่างๆ ของเราไว้หมดเลย แล้วนำเรื่องของเรามาแสดงให้เราฟังให้เราเห็นว่านี่นะๆ สงสัยไปไหนมรรคผลนิพพานนะ มรรคผลนิพพานอยู่ที่ไหน อยู่ที่นี้ๆ ย้ำลงๆ ก็หมดละซิความสงสัยทั้งหลาย จะฝันแบกหามไปถึงไหนกันอีกเมื่อถึงเหตุผลที่ควรปลงวางได้แล้ว

นี่การได้ยินได้ฟังจากผู้รู้จริงเห็นจริงมีผลมากมีกำลังใจมากนะ ผิดจากพูดแบบตันๆ เต่าๆ เกาหมัดเป็นไหนๆ เป็นกำลังทางจิตใจมาก และตัดความสงสัยได้อย่างไม่มีปัญหาใดๆ ตกค้างเลย ดังท่านพระอาจารย์มั่นเป็นตัวอย่าง เราจึงกล้าพูดอย่างอิสระทงสะท้านว่า ท่านพระอาจารย์มั่นเป็นปรมาจารย์ชั้นเยี่ยมทางภาคปฏิบัติจิตตภาวนา ในสมัยปัจจุบัน ดังนั้นการแสวงหาครูอาจารย์ที่แม่นยำทั้งภาคปฏิบัติและความรู้ภายใน จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานในปัจจุบัน ไม่เน้นข้าหน้าด้าน ทนให้กิเลสทูปต่ออยู่ตลอดภพชาติ ไม่สนใจหาทางออกจากมันบ้างเลย

พวกเรามันเป็นพวกหน้าด้าน แม้ถูกกิเลสตัดสินทานเท่าไรก็ไม่ยอมเห็นโทษของมัน ยังซุกหัวอยู่ได้อ่านางความเลวร้ายของมันเรื่อยมา แล้วยังจะเรื่อยไปไม่มีกำหนดปลดปล่อยเลย เอ้า ถ้าจะไม่สมัครตัวเป็นพระหน้าด้านสันดานบอຍของกิเลส ก็จงตั้งทำฝ่าฟันกับมันให้เห็นฤทธิ์ของพระลูกศิษย์ตถาคตจนปรากฏเด่น และอัครรรยในดวงใจ ที่คว้าได้ชัยชนะจากกิเลสมาครองชี คำว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ ที่เคยเรียกร้องหาท่านเรื่อยมานั้น จะรวมองค์ล่งที่ใจบริสุทธิ์ดวงนี้ และหายสงสัยในทันทีทันใด คำว่าศาสนา อยู่ที่ไหน ธรรมอยู่ที่ไหน มรรคผลนิพพานอยู่ที่ไหน พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตลอดพระ

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ปรินิพพานแล้วไปอยู่กันที่ไหน เหล่านี้จะ
หมดปัญหาโดยสิ้นเชิงลงในใจดวงเป็นคลังแห่งธรรมล้วนๆ แล้วนั้น คำที่กล่าวเหล่านี้
จริงหรือเท็จ นิมนต์ทุกท่านนำไปพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนาอย่างเอาจริงเอาจัง
ธรรมทั้งมวลนี้จะโผล่ขึ้นกับใจดวงบริสุทธิ์นั้นโดยไม่ต้องสงสัย เพราะเป็นความจริง
เสมอ

จึงขอยุติการแสดงเพียงเท่านี้